

ISSN 2077-6594

8.1.5

**УКРАЇНА.
ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ**

№ 4/1 (53), 2018

Україна. Здоров'я нації
Ukraine. Nation's Health

НАУКОВО-
ПРАКТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

Україна. Здоров'я нації № 4/1 (53), 2018

ISSN 2077-6594

ЗАСНОВНИКИ

Державна установа «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»
Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»

Головний редактор журналу – Слабкий Г.О.
Заступники головного редактора – Дюбова О.М., Ждан В.М., Сніжанка В.І.
Відповідальний редактор – Ситенко О.Р.
Дизайн і верстка – Кривенко Є.М.
Секретаріат – Білікова І.В. (Полтава), Бутенко І.В. (Київ), Поторілак Р.Ю. (Ужгород)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії – Лехан В.М.

Болдизар О.О.	Грузва Т.С.	Любінець О.В.	Фера О.В.
Вороненко Ю.В.	Дешик О.З.	Мельник П.С.	Чепелевська Л.А.
Гойда Н.Г.	Ковальова О.М.	Нагорна А.М.	Черемухіна О.М.
Голованова І.А.	Котуза А.С.	Рогач І.М.	Чопей І.В.
Годубчикова М.В.	Лисак В.П.	Сайдакова Н.О.	Шатило В.Й.

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Голова редакційної ради – Залозжан В.М. (Одеса)

Авраменко О.І. (Київ)	Жилка Н.Я. (Київ)	Лобас В.М. (Красний Лиман)	Міронов І.С. (Ужгород)	Ситенко О.Р. (Київ)
Бояр І. (Польща)	Клименко В.І. (Запоріжжя)	Майорова О.Ю. (Харків)	Моисєнко Р.О. (Київ)	Станчак Я. (Словаччина)
Горбенко О.В. (Вєланка Британія)	Коваленко О.С. (Київ)	Матюха Л.Ф. (Київ)	Овоц А. (Польща)	Степаненко А.В. (Київ)
Дудіна О.О. (Київ)	Кудренко М.В. (Київ)	Медведєвська Н.В. (Київ)	Огіна В.А. (Харків)	Толстиков О.К. (Київ)
Дудник С.В. (Київ)	Лашкул З.В. (Запоріжжя)		Рудень В.В. (Львів)	Ярош Н.П. (Київ)
				Яценко Ю.Б. (Київ)

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.05.2015 р. № 528).
Видання індексується Google Scholar та «Україніка наукова».

Рекомендовано до друку Вченою радою ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України».
Протокол № 12 від 06.12.2018 р.

Адреса редакції: пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна
Тел./факс: +380 44 576-41-19; 576-41-09

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21116-10916ПР від 24.12.2014 р.
Підписано до друку 07 грудня 2018 р. Загальний наклад 100 прим. Зам. № 4125

Видавець:

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»
Адреса: пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна

Видавник:

«СПД ФО «Колошчин В.Ю.»
Свідоцтво про державну реєстрацію В02 № 257914 від 09.12.2002 р.

Надруковано у МВЦ «Медіформ»

03179, м. Київ, вул. Котельницька, 95, тел./факс (044) 501-35-69

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 1194 від 15.01.2003 р.

Усі статті рецензовані. Відповідальність за достовірність фактів та інших відомостей у публікаціях несуть автори.
Цілковите або часткове розмноження в будь-якій спосіб матеріалів, опублікованих у цьому виданні,
допускається лише з письмового дозволу редакції.

© ДУ «Український інститут стратегічних досліджень
Міністерства охорони здоров'я України», 2018
© ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія», 2018
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2018

Ukraine. Nation's Health

FOUNDERS

Public Establishment "Ukrainian Institute of Scientific Research of Ministry of Health of Ukraine"
Higher State Educational Establishment of Ukraine "Ukrainian Medical Dental Academy"
State University "Uzhhorod National University"

Chief Editor – Slabkiy G.O.

Deputy Chief Editors – Dziuba O.M., Zhdan V.M., Smolanka V.I.

Executive Editor – Sytenko O.R.

Design and layout – Kryvenko Ye.M.

Secretariat – Belikova I.V. (Poltava), Butenko I.V. (Kyiv), Pohorilyak R.Yu. (Uzhhorod)

EDITORIAL COLLEGIUM

Chairman of the Editorial Collegium – Lekhan V.M.

Boldyzh O.O.
Voronenko Yu.V.
Hoida N.G.
Golovanova I.A.
Golubchikov M.V.

Gruzdeva T.S.
Detsyk O.Z.
Kovaliova O.M.
Kotuz A.S.
Lysak V.P.

Liubinet O.V.
Melnyk P.S.
Nahorna A.M.
Rogach I.M.
Saidakova N.O.

Fera O.V.
Chepelevska L.A.
Cherenukhina O.M.
Chopy I.V.
Shatlyo V.Y.

EDITORIAL BOARD

Chairman of the Editorial Board – Zaporozhan V.M. (Odesa)

Avramenko O.I. (Kyiv)
Boyar I. (Poland)
Gutbenko O.V. (Great Britain)
Dudina O.D. (Kyiv)
Dudnyk S.V. (Kyiv)

Zhyhka N.Ya. (Kyiv)
Klymenko V.I. (Zaporizhzhya)
Kovalenko O.S. (Kyiv)
Kudrenko M.V. (Kyiv)
Lashkai Z.V. (Zaporizhzhya)

Lobas V.M. (Krimyng Lyman)
Majorov O.Yu. (Kharkiv)
Matinkha L.F. (Kyiv)
Medvedovska N.V. (Kyiv)
Myronyuk I.S. (Uzhhorod)

Moiseenko R.O. (Kyiv)
Ovuc A. (Poland)
Otniev V.A. (Kharkiv)
Ruden V.V. (Lviv)
Sytenko O.R. (Kyiv)

Stanchak J. (Slovakia)
Stepanenko A.V. (Kyiv)
Tolstano O.K. (Kyiv)
Yarosh N.P. (Kyiv)
Yashchenko Yu.B. (Kyiv)

The journal is included in the list of scientific professional publications of Ukraine, where the results of the theses for scientific degrees of doctor and candidate of Sciences can be published (Decree of the Ministry of education and science of Ukraine from 12.05.2015, № 528).
The publication is indexed by Google Scholar and "Ukrainika scientific".

It is recommended for print by the Academic Council of the PE "Ukrainian Institute of Strategic Researches MHC of Ukraine".
Protocol № 12 of 06.12.2018.

Address of the Publisher: lane Volgo-Donskiy, 3, Kyiv, 02099, Ukraine
Tel./fax: +380 44 576-41-19; 576-41-09

Certificate of State registration KB № 21116-10916PR from 24.12.2014

Signed for publication on December 7, 2018. The total circulation is 100 copies. Order № 4125

Editor:

PE "Ukrainian Institute of Strategic Researches MHC of Ukraine"
Address: lane Volgo-Donskiy, 3, Kyiv, 02099, Ukraine

Publisher:

"SEA NP "Kolomitsyn V.Yu."
Certificate of State registration B02 № 257914 from 09.12.2002

Printed in MEC "Medinform"

03179, Kyiv, Kotelnikova str., 95, tel./fax: +380 44 501-35-69
Certificate of registering the subject of publishing in the State Register of publishers,
manufacturers and distributors of published products DK № 1194 from 15.01.2003

All the articles are peer-reviewed. The authors are responsible for the accuracy of the facts and other information in publications.
Full or partial reproduction in any way of the material published in this Edition, is possible only with the written permission of the Publisher.

ЗМІСТ

Здоров'я населення: тенденції та прогнози

<i>Мелега К.П., Киял М.І., Чорей С.Ф.</i> Оцінка індексу здорового способу життя студентів, майбутніх фахівців з фізичної терапії, як показника сформованості їх здоров'язберережувальної компетентності 7
<i>Огієв В.А., Тресуб П.О.</i> Захворюваність та поширеність хвороб підшлункової залози серед дорослого населення Харківської області 13
<i>Лашкул З.В., Башинюк Д.Г.</i> Вікові та гендерні особливості захворюваності на венеричні хвороби в Україні та Запорізькій області серед підлітків за 2012–2017 рр. 18

Організація медичної допомоги

<i>Жаховський В.О., Лівінський В.Г., Кудренко М.В., Слабкий Г.О., Мельник І.П., Ясіньський В.П.</i> Місце та роль Воєнно-медичної доктрини України у формуванні сучасної системи військової охорони здоров'я 26
<i>Якимець В.М., Хиженяк М.І., Слабкий Г.О., Устінюк Л.А., Печибориц В.П., Бленюк М.Д.</i> Принципи медичного захисту при застосуванні бактеріологічної зброї 36
<i>Чопчик В.Д., Орлова Н.М.</i> Значення приватних медичних закладів у забезпеченні населення м. Києва стоматологічною допомогою 44
<i>Гребник М.П., Котальчук Л.Й., Кірсанова О.В.</i> Концептуальна модель управління громадським здоров'ям 51
<i>Миронюк І.С., Слабкий Г.О., Дуфинець В.А.</i> Щодо підготовки магістрів за спеціальністю «громадське здоров'я» 55
<i>Слабкий Г.О., Посоріжик Р.Ю.</i> До питання виконання завідувачами відділень закладів охорони здоров'я спеціалізованої медичної допомоги функцій з організації та управління охороною здоров'я 63

<i>Костенко С.Я., Гасюк Н.В., Клітинська О.В.</i> Методологічні підходи до вдосконалення рівня практичних навичок, як невід'ємна складова освіти лікарів-стоматологів 73

<i>Гржибовський Я.Л.</i> Глобальні та структурні детермінанти впливу на здоров'я населення (за результатами опитування організаторів охорони здоров'я України) 77
--

<i>Медведовська Н.В., Касьяненко І.І.</i> Оцінка знань про шляхи зараження парентеральним вірусним гепатитом в підлітковому середовищі вчителів та викладачів, які працюють з підлітками 84
--

<i>Парій В.Д., Короткий О.В.</i> Удосконалена, пацієнт-орієнтована організаційно-функціональна модель діяльності лікаря загальної практики-сімейного лікаря 88

Питання демографічного розвитку

<i>Чепелевська Л.А.</i> Надсмертність чоловіків в Україні: регіональні особливості 93
<i>Дудник С.В.</i> Сучасний стан та тенденції смертності літєй поза стаціонаром 98

<i>Чепелевська Л.А., Рудницький О.П.</i> Проблеми надсмертності чоловіків працездатного віку в Україні та світі (огляд літератури) 105

Наука – практиці охорони здоров'я

<i>Нашук Н.В., Levandovsky R.A., Kkitynska O.V., Maistrak P.O.</i> Features of the diagnostic process of the red flap in the practice of a dentists 112
<i>Дикий Б.В.</i> Оцінка впливу дихальної гімнастики Хатха-Йоги на зміну функціонального стану організму людини за даними програмно-апаратного комплексу «Омега-М» 116

*Бисага Н.Ю., Корчинська О.О.,
Жултакова С., Андранчикова Ш.,
Шлюссерова А., Галдунова Г., Рибирова Л.*
Сучасні можливості профілактики
пreekлампсії у вагітних 123

Фліс П.С., Циже О.О., Тормахов М.М.
Механіко-математичне моделювання процесу
лікування пацієнтів з відкритим прикусом 129

Історія медицини

Васильєв К.К., Васильєв Ю.К.
Соціальний гігієніст
Соломон Соломонович Каган (1894–1965) 135

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю «Система громадського
здоров'я: теорія, методологія, технологія,
соціальна практика та управління»
(29–30 листопада 2018 року) 142

УДК 616.31:334.012.32(477-25)

В.Д. Чончик, Н.М. Орлова

Значення приватних медичних закладів у забезпеченні населення м. Кієва стоматологічною допомогою

Стоматологічний медичний центр Національного медичного університету імені О.О. Богомольця,
м. Київ, Україна

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

Мета роботи – визначити роль і місце приватного сектора у наданні стоматологічної допомоги населенню м. Кієва.
Матеріали і методи. Медико-статистичний метод використано для оцінки діяльності приватних стоматологічних закладів столиці за матеріалами форм статистичної звітності (фф. №17, №20), зведених по м. Кієву за 2008–2017 рр.

Результати. Встановлено, що впродовж 2008–2017 рр. вагомо зросли обсяги усіх видів стоматологічної допомоги, наданої жителям столиці у приватних стоматологічних закладах. У 2017 р. на приватні заклади припадало 29,87% від усіх відвідувань зроблених дорослим населенням до стоматологів, 61,70% виготовлених зубних протезів, 31,90% випадків лікування карієсу зубів, 30,10% стоматологічних операцій.

Висновки. Переважна більшість населення продовжує одержувати стоматологічну допомогу у комунальному/державному секторі охорони здоров'я, а для 10,1% жителів вона є взагалі недоступною. Тому пошук нових форм організації стоматологічної допомоги, зокрема із використанням механізмів державно-приватного партнерства, здатних забезпечити доступ до якісних стоматологічних послуг для всіх верств населення, набуває особливої актуальності.

Ключові слова: стоматологічна допомога населенню м. Кієва; приватні стоматологічні заклади.

Вступ

Суттєве скорочення мережі стоматологічних кабінетів у медичних закладах державної та комунальної форм власності та їх застаріле оснащення призвело до зниження доступності та якості стоматологічної допомоги для населення України та її столиці у суспільному секторі охорони здоров'я [1–3]. У нових економічних умовах країни стрімко розвивається приватний сектор стоматологічної допомоги [1, 4]. На сьогодні для вирішення актуальної проблеми збереження стоматологічного здоров'я населення та забезпечення його якісною та доступною стоматологічною допомогою необхідно шукати принципово нові організаційні підходи, у тому числі із використанням механізмів державно-приватного партнерства [5, 6]. Наукове обґрунтування нових стратегій розвитку стоматологічної допомоги потребує ретельного аналізу сучасного стану та тенденцій у діяльності стоматологічних закладів різних форм власності.

Мета роботи – визначити роль і місце приватного сектора у наданні стоматологічної допомоги населенню м. Кієва.

Матеріали та методи

Аналіз обсягів та динаміки профілактичних, терапевтичних, хірургічних, ортопедичних та ортодонтичних послуг, наданих населенню у приватних стоматологічних поліклініках та кабінетах, здійснений за допомогою медико-статистичного методу на підставі матеріалів форм статистичної звітності (ф. №20), зведених

по м. Кієву та по Україні. Характеристика мережі приватних стоматологічних закладів одержана за даними звітної форми №47, а кадрових ресурсів – за ф. №17 та ф. №20. Порівняльний аналіз проведено у динамічному (за 2008–2017 рр.) та територіальному аспектах (м. Київ порівняно із Україною). Для оцінки обсягів та інтенсивності змін, які відбулись у діяльності приватних стоматологічних закладів за 10 років, визначались показники абсолютного приросту (АПр) та темпу приросту (ТПр).

Результати дослідження та їх обговорення

У м. Кієві станом на 31.12.2017 р. стоматологічну допомогу жителям столиці надавали 192 приватні стоматологічні поліклініки та 102 приватні стоматологічні кабінети. За 10 років чисельність приватних стоматологічних поліклінік зросла у м. Кієві у 2,2 разу (на 103 заклади), а приватних стоматологічних кабінетів – на 32,47% (на 25 одиниць). Аналогічна тенденція до розширення мережі приватних стоматологічних закладів була притаманною і для України в цілому.

У штатному розкладі приватних стоматологічних закладів у м. Кієві станом на 31.12.2017 р. було передбачено 1173,75 посади лікарів-стоматологів, з яких зайнято було 1119,75 посад (укомплектованість 95,4%), на яких працювало 1037 фізичні особи (коефіцієнт сумісництва 1,08). У приватних стоматологічних закладах м. Кієва було передбачено також 68,50 штатних посад зубних техніків, з яких зайнято 67,00 посад (укомплектованість 97,81%), на яких працювало 68 фізичних осіб (коефіцієнт сумісництва 0,99).

За 10 років кількість штатних посад та фізичних осіб лікарів-стоматологів у приватних стоматологічних закладах м. Києва зросла у 2,2 разу (на 653,50 посади та 573 лікарів фізичних осіб). У той же час кількість штатних посад та фізичних осіб зубних техніків за цей час скоротилась майже на третину. Укомплектованість посад у приватних закладах впродовж останніх десяти років залишалась достатньо стабільною – лікарів-стоматологів на рівні 95–96%, а зубних техніків – на рівні 96–97%.

Динамічні зміни кадрових ресурсів у приватних стоматологічних закладах м. Києва відповідали загальній тенденції в Україні до зростання кількості посад лікарів-стоматологів та скорочення посад зубних техніків. Остання тенденція обумовлена запровадженням нових технологій виготовлення зубних протезів і відсутності в деяких випадках потреби в лабораторних етапах протезування.

Аналіз діяльності приватних стоматологічних закладів м. Києва засвідчив, що кількість відвідувань лікарів-стоматологів даних закладів у 2017 р. до склала 682359 відвідувань (табл. 1), 90,69% з яких припадало на дорослих, а 9,31% – на дітей.

Аналіз динаміки абсолютної кількості відвідувань до лікарів-стоматологів у приватних закладах м. Києва та в Україні в цілому виявив однонаправлену тенденцію до зростання кількості відвідувань як серед всього населення, так і серед окремих його груп (дорослого та дитячого населення) (табл. 1).

У м. Києві абсолютна кількість відвідувань до лікарів-стоматологів приватного сектору за 10 років зросла серед дорослих на 74,77%, а серед дітей – у 4 рази, в Україні, відповідно, на 22,74% та на 19,46%.

Середня кількість відвідувань у розрахунку на одного жителя у м. Києві також характеризувалась динамікою до росту і перевищувала значення аналогічного показника в Україні впродовж усього періоду спостереження.

Зростання ролі приватних закладів у наданні стоматологічної допомоги засвідчує і той факт, що у 2008 р. приватний сектор забезпечував кожне десяте (10,41%) відвідування киян до лікарів-стоматологів, а у 2017 р. – вже кожне п'яте (22,29%). В Україні частка відвідувань до приватних стоматологів зросла за 10 років з 10,01% до 16,19%.

Таблиця 1
Характеристика відвідувань та терапевтичної стоматологічної допомоги у приватних закладах м. Києва та України у 2008, 2012 та 2017 роках

Територія / роки	2008 р.	2012 р.	2017 р.	АПр	ТПр (%)
Відвідування всього населення (абсолютна кількість/у розрахунку на 1 жителя)					
м. Київ	369 584/0,14	441 286/0,16	682 359/0,24	312 775*	84,63*
Україна	5 591 281/0,12	6 593 525/0,15	6 851 118/0,16	1 259 837*	22,53*
Відвідування дорослого населення (абсолютна кількість/у розрахунку на 1 дорослого)					
м. Київ	354 077/0,16	411 131/0,18	618 806/0,26	264 729*	74,77*
Україна	5 235 538/0,14	6 238 573/0,17	6 426 150/0,18	1 190 612*	22,74*
Відвідування дитячого населення (абсолютна кількість/у розрахунку на 1 дитину)					
м. Київ	15 507/0,04	30 155/0,07	63 553/0,12	48 046*	309,83*
Україна	355 743/0,04	354 952/0,04	424 968/0,06	69 225*	19,46*
Середня кількість відвідувань на одну зайняту посаду лікаря-стоматолога					
м. Київ	731,8	545	605,3	-126,50	-17,29
Україна	1 006,60	870	816,2	-190,40	-18,92
Кількість дорослих, сированих у порядку планової санації та за зверненнями (абс.)					
м. Київ	83 167	95 348	110 605	27 438	32,99
Україна	1 452 364	1 800 769	1 837 640	385 276	26,53
Кількість дітей, сированих у порядку планової санації та за зверненнями (абс.)					
м. Київ	1 547	3 105	7 333	5 786	374,01
Україна	27 583	25 359	30 928	3 345,00	12,13
Кількість пролікованих зубів з приводу карієсу у дорослих (абс.)					
м. Київ	226 540	301 964	348 466	121 926	53,82
Україна	4 111 941	5 020 379	5 071 492	959 551	23,34
Кількість пролікованих зубів з приводу карієсу у дітей (абс.)					
м. Київ	13 066	15 067	66 093	53 027	405,84
Україна	246 956	241 091	339 747	92 791	37,57

* (тут і далі): АПр – абсолютний приріст, ТПр – темп приросту;

(тут): АПр та ТПр розраховані для оцінки динаміки абсолютної кількості відвідувань.

У той же час, за рахунок суттєвого поповнення кадрового потенціалу приватної стоматології, середнє навантаження на лікарів-стоматологів у приватних закладах м. Києва знизилось за 10 років на 17,29% (з 731,8 відвідувань на одну посаду на рік у 2008 р. до 605,3 у 2017 р.) і було 2,8 разу нижчим, ніж у державних та комунальних закладах і у 1,6 разу нижчим, ніж у приватних закладах по Україні. Різниця у часі, відведеному на прийом одного пацієнта лікарем-стоматологом у приватних та комунальних/державних закладах, є вагомим чинником, який диференціює навантаження лікарів та якість наданої ними стоматологічної допомоги.

Основною причиною звернення до лікаря-стоматолога у приватних закладах, як і у комунальних/державних, є лікування карієсу. Питома вага звернень з метою лікування карієсу у 2017 р. становила 56,3% серед усіх звернень до приватного стоматолога дорослого населення м. Києва, у 2008 р. – 63,9%. В Україні, відповідно, 78,8% та 78,5%. У дітей питома вага звернень з метою лікування карієсу була вагомо вищою, ніж у дорослих і ніж у дітей, які звернулись до комунальних/державних стоматологічних закладів і становила у м. Києві 100,0% у 2017 р. (84,2% у 2008 р.), в Україні 79,9,0% та 69,4%, відповідно.

Встановлено, що за 10 років кількість пролікованих у дорослих зубів з приводу карієсу у приватних закладах м. Києва зросла на 53,82%, а у дітей – у 5 разів (в Україні на 23,34% та 37,57%, відповідно).

У приватних стоматологічних закладах м. Києва кожний третій випадок карієсу у дорослого населення (29,9%) та кожний сьомий (13,0%) випадок у дітей лікувався на стадії ускладненого карієсу, в Україні, відповідно, кожний третій (31,5%) та четвертий (23,2%) випадок. Динамічний аналіз засвідчив зниження питомих ваг випадків лікування карієсу на стадії ускладнень серед дорослого населення м. Києва з 31,6% у 2008 р. до 29,9% у 2017 р. та у дітей, відповідно, з 21,4% до 13,0%. Дана позитивна тенденція відрізнялась від ситуації у комунальних та державних закладах, питома вага ускладненого карієсу у яких за 10 років зросла.

Значно рідше, ніж з метою лікування карієсу, жителі столиці та України звертались до приватних стоматологічних закладів з приводу захворювань слизової оболонки порожнини рота. У 2017 р. у приватних закладах м. Києва було зареєстровано 27,0 захворювань слизової оболонки порожнини рота у розрахунку на 10 тис. дорослого населення та 10,5 на 10 тис. дитячого населення. За 10 років рівні захворюваності за матеріалами приватних закладів зросли серед дитячого населення (на 40,0%) та знизлись (на 27,2%) – серед дорослих. Відповідно, і кількість проведених курсів лікування з приводу захворювань слизової оболонки порожнини рота збільшилась за 10 років серед дітей на 70,81% і скоротилась серед дорослого населення на 24,37%.

За останнє десятиліття суттєво зросло значення приватних стоматологічних закладів у здійсненні профілактичної роботи серед дорослого населення.

У м. Києві у 2017 р. у приватних стоматологічних закладах у порядку планової санації та за зверненнями було сановано 110605 осіб у віці 18 років і старше, порівняно із 2008 р. кількість санованих зросла у 1,3 разу. За досліджуваній період частка санованих у приватних закладах серед усіх санованих зросла серед дорослих жителів столиці з 12,26% у 2008 р. до 22,11% у 2017 р. Аналогічні тенденції стосовно санації дорослого населення були притаманні і для України в цілому.

Що стосується дитячого населення, то у м. Києві у 2017 р. у приватних стоматологічних закладах у порядку планової санації та за зверненнями було сановано всього 7333 дітей, що складало лише 3,6% серед санованих у всіх типах стоматологічних закладів. Тобто, хоча за останні десять років кількість дітей санованих у приватних закладах, як у м. Києві, так і в Україні, зросла у 1,3 разу, але провідну роль у реалізації профілактичних стоматологічних заходів серед дитячого населення продовжують відігравати заклади комунальної державної власності.

Аналіз хірургічної стоматологічної допомоги, наданої у амбулаторно-поліклінічних стоматологічних закладах засвідчив, що впродовж останнього десятиліття вагомо зросло значення приватних стоматологічних закладів у її забезпеченні. Так, якщо у 2008 році у м. Києві лише 3,5% серед усіх операцій на щелепно-лицьовій ділянці та в ротовій порожнині, виконаних у амбулаторно-поліклінічних умовах, були зроблені у приватних стоматологічних закладах, то у 2017 р. частка таких операцій зросла до 30,1%. Також по Україні прослідковувалась тенденція до зростання ролі приватного сектора у наданні хірургічної стоматологічної допомоги у амбулаторних умовах (аналогічні до м. Києва показники зросли з 4,3% до 14,7%, відповідно).

За 10 років у м. Києві у 5,6 разів зросла і частота операцій на щелепно-лицьовій ділянці та ротовій порожнині, виконаних в амбулаторних умовах у приватних стоматологічних закладах (з 6,6 у 2008 р. до 37,2 на 10 тис. населення у 2017 р.) (табл. 2). Ситуація у приватному секторі стоматології в Україні в цілому характеризувалась суттєво нижчою, ніж у м. Києві частотою оперативних втручань та аналогічною до столичної тенденцією до її зростання у динаміці (з 3,9 до 10,7 на 10 тис. населення, у 2,7 разу).

Аналіз стану ортопедичної стоматологічної допомоги показав, що у 2017 р. у приватних стоматологічних закладах м. Києва отримали зубні протези 40 815 осіб, або 137,1 у розрахунку на 10 тис. жителів у віці 18 років і старше. За 10 років абсолютний та інтенсивний показник зросли більше, ніж у два рази (у 2008 р. – 16 440 осіб та 60,9 на 10 тис. відповідно). Тенденція до збільшення кількості осіб, які одержали ортопедичну стоматологічну допомогу у приватних закладах спостерігалась і в Україні. За 10 років кількість осіб, які отримали зубні протези в Україні зросла на 46,0%, а у розрахунку на 10 тис. жителів у віці 18 років і старше – на 59,17% (з 48,0 до 76,4).

Таблиця 2

Хірургічна, ортопедична та ортодонтична стоматологічна допомога у приватних закладах м. Києва та України у 2008, 2012 та 2017 роках

Територія / роки	2008 р.	2012 р.	2017 р.	АПр	ТПр (%)
Кількість операцій на щелепно-лицьовій ділянці та ротовій порожнині, виконаних у амбулаторно-поліклінічних закладах (на 10 тис. населення)					
м. Київ	6,6	20,5	37,2	30,6	463,64
Україна	3,9	8,3	10,7	6,8	174,36
Кількість дітей, які вперше оглянуті стоматологом ортодонтом (на 10 тис. дітей)					
м. Київ	28,1	86,7	126,5	98,40	350,18
Україна	27,3	37	46,5	19,20	70,33
Кількість дітей, які завершили ортодонтичне лікування (на 10 тис. дітей)					
м. Київ	8,82	26,2	24,6	15,78	178,91
Україна	6,99	10,1	14,3	7,31	104,58
Кількість осіб (дорослого населення віком 18 років і старших), що отримали зубні протези, апарати (на 10 тис. осіб)					
м. Київ	60,9	100,1	137,1	76,2	125,12
Україна	48	69,2	76,4	28,4	59,17

Впродовж періоду дослідження вагомо зросла роль приватних закладів у наданні населенню столиці та країни в цілому ортопедичної стоматологічної допомоги. За 10 років частка осіб, які одержали зубні протези у приватних закладах збільшилась у м. Києві з 21,77% до 61,70%, а в Україні – з 29,97% до 52,34%.

Аналіз стану ортодонтичної стоматологічної допомоги засвідчив, що у 2017 р. у приватних стоматологічних закладах м. Києва вперше лікарями-ортодонтами було оглянуто 12 250 осіб, серед яких тільки половину (51,1%) склали діти (у комунальних та державних закладах частка дітей серед оглянутих лікарем-ортодонтом становила 98,97%).

Кількість дітей, які були вперше оглянуті лікарем-ортодонтом у розрахунку на 10 тис. дитячого населення за 10 років у приватних закладах зросла у 4,5 рази (з 28,1 на 10 тис. у 2008 р. до 126,5 у 2017 р.). В Україні за цей період показник зріс на 70,3% (з 27,3 на 10 тис. дітей у 2008 р. до 46,5 у 2017 р.). Встановлено, що за 10 років вагомо збільшився розрив у частоті огляду дітей лікарями-ортодонтами приватних закладів у м. Києві та в Україні. Так, якщо у 2008 р. цей показник у розрахунку на 10 тис. дітей був практично однаковим (28,1 у м. Києві та 27,3 в

Україні), то у 2017 р. лікарі-ортоданти приватних закладів оглядали дітей у 2,7 разів частіше, ніж у країні в цілому (126,5 та 46,5 на 10 тис., відповідно).

Кількість дітей, які завершили ортодонтичне лікування, зросла у м. Києві у 2,8 р рази (з 8,82 на 10 тис. дітей у 2008 р. до 24,6 у 2017 р.) в Україні – у 2 рази (з 6,99 до 14,3 на 10 тис. дітей, відповідно). Показники у м. Києві впродовж всього періоду спостереження були у 1,3–2,6 рази вищими, ніж в Україні.

Аналіз обсягів ортодонтичної допомоги, наданої дорослому населенню у приватних стоматологічних закладах, засвідчив їх зростання, як у м. Києві, так і в Україні. За 10 років частота первинного огляду дорослого населення лікарями-ортодонтами збільшилась у столиці у 3,4 разу (з 7,4 до 25,5 осіб на 10 тис.), в Україні у 2,8 разу (з 2,8 до 7,8 осіб на 10 тис.). Кількість дорослих, які завершили ортодонтичне лікування зросла у м. Києві у 5 разів (з 1,67 до 8,4 на 10 тис.), а в Україні у 2,3 разу (з 0,85 до 2,0 на 10 тис.).

Узагальнена характеристика ролі приватних стоматологічних закладів у наданні різних видів стоматологічної допомоги дорослому населенню м. Києва та України представлена у табл. 3.

Таблиця 3

Значення приватних стоматологічних закладів у наданні різних видів стоматологічної допомоги дорослому населенню м. Києва та України у 2008, 2012 та 2017 роках

Територія / роки	2008 р.	2012 р.	2017 р.	АПр
Питома вага відвідувань до приватних стоматологічних закладів (у %)				
м. Київ	13,93	18,89	29,87	15,94
Україна	12,68	15,63	20,25	7,57
Питома вага санованих у порядку планової санації та за зверненнями у приватних стоматологічних закладах (у %)				
м. Київ	12,26	16,04	22,11	9,85
Україна	13,45	16,93	22,03	8,59

Питома вага зубів пролікованих з приводу карієсу у приватних закладах (у %)				
м. Київ	14,41	24,39	31,90	17,49
Україна	16,59	20,52	25,79	9,20
Питома вага проведених курсів лікування з приводу захворювань слизової оболонки порожнини рота у приватних закладах (у %)				
м. Київ	8,67	6,09	8,90	0,23
Україна	16,98	19,30	27,01	10,04
Питома вага операцій на щелепно-лицьовій ділянці та ротовій порожнині виконаних у приватних закладах (у %)				
м. Київ	3,54	12,71	30,10	26,56
Україна	4,34	9,46	14,70	10,37
Питома вага осіб, які отримали зубні протези у приватних закладах (у %)				
м. Київ	21,77	39,26	61,70	39,93
Україна	29,97	41,83	52,34	22,37

Як випливає із матеріалів даної таблиці, у 2017 р. у м. Києві на приватні заклади припадало 29,87% від усіх відвідувань зроблених дорослим населенням до стоматологів, 61,70% одержаних протезів, 31,90% зубів пролікованих з приводу карієсу, 22,11% випадків санації у порядку планової санації та за зверненнями, 30,10% амбулаторних операцій на щелепно-лицьовій ділянці та ротовій порожнині, 8,9% курсів лікування з приводу захворювань слизової оболонки порожнини рота. За 10 років найбільш вагомо зросла роль приватних стоматологічних закладів у наданні ортопедичної та хірургічної стоматологічної допомоги населенню столиці, а також у лікуванні карієсу зубів.

Стоматологічні послуги приватного сектора (за виключенням лікування з приводу захворювань слизової оболонки порожнини) впродовж усього періоду дослідження у м. Києві склали більшу частку у структурі всіх одержаних дорослим населенням стоматологічних послуг, порівняно з Україною в цілому, а також характеризувались більшим приростом за 10 років.

Що стосується дитячого населення, то значення приватних закладів у наданні стоматологічної допомоги даному контингенту населення є суттєво меншою, ніж у дорослого населення. У той же час тенденція щодо збільшення частки дітей, які одержали стоматологічні послуги у приватних закладах, прослідковувалась як у м. Києві, так і в Україні в цілому. Встановлено, що у 2017 р. у м. Києві найбільший внесок приватного сектора був зроблений у забезпечення дітей ортодонтичною допомогою (16,33% серед дітей, які завершили ортодонтичне лікування, одержали його у приватних закладах), а також у лікування карієсу (14,86%).

Таким чином, за 10 років суттєво зросло значення приватних закладів у забезпеченні населення стоматологічною допомогою, але переважна більшість населення продовжує одержувати стоматологічну допомогу у комунальному/державному секторі охорони здоров'я, а для кожного десятого (10,1%) українця стоматологічна допомога є взагалі недоступною [3]. Найбільшою є частка осіб, які не можуть у разі потреби відвідати стоматолога серед населення із доходами нижче прожиткового мінімуму, сільських жителів та сімей із

дітьми [3]. Тому держава має забезпечити гарантований обсяг безоплатної стоматологічної допомоги соціально незахищеним верствам населення, у першу чергу, дітям. А пошук нових форм організації стоматологічної допомоги, у тому із використанням механізмів державно-приватного партнерства, здатних забезпечити доступ до якісних стоматологічних послуг для всіх верств населення, набуває особливої актуальності.

Висновки

Встановлено, що впродовж 2008–2017 р. вагомо зросло значення приватних стоматологічних закладів у наданні усіх видів стоматологічної допомоги населенню столиці (особливо у віці 18 років і старше). У 2017 р. у м. Києві на приватні заклади припадало 29,87% від усіх відвідувань зроблених дорослим населенням до стоматологів, 61,70% виготовлених зубних протезів, 31,90% випадків лікування карієсу зубів, 22,11% випадків санації у порядку планової санації та за зверненнями, 30,10% амбулаторних операцій на щелепно-лицьовій ділянці та ротовій порожнині.

Виявлені тенденції засвідчують зростання попиту населення на стоматологічні послуги приватних закладів та наявність прошарку населення готового сплачувати стоматологічні послуги за ринковими цінами.

Але переважна більшість населення продовжує одержувати стоматологічну допомогу у комунальному/державному секторі охорони здоров'я, а для (10,1%) жителів вона є взагалі не доступною. Тому пошук нових форм організації стоматологічної допомоги, у тому із використанням механізмів державно-приватного партнерства, здатних забезпечити доступ до якісних стоматологічних послуг для всіх верств населення, набуває особливої актуальності.

Перспективи подальших досліджень полягають у використанні одержаних результатів для обґрунтування концептуальних підходів до удосконалення організації стоматологічної допомоги населенню та розробці моделі університетської стоматологічної клініки на принципах державно-приватного партнерства.

Література

1. *Стоматологічна допомога в Україні. Основні показники діяльності за 2008-2018 роки* / Під ред. Вороненка Ю.В., Павленка О.В., Мазур І.П. – Видавць «Поліум». – 2018 – 215 с.
2. *Мазур І. П. Сучасний стан стоматологічної допомоги в Україні* / І. П. Мазур, О. В. Павленко, В. Г. Близнак // Медична газета «Здоров'я України 21 сторіччя» № 18 (415), вересень 2017 р. – С. 72-73.
3. *Самеоцінка населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2017 році*. Держстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/gdvdg/Arh_snsz_u.htm.
4. *Савчук О. В. Стан мережі та кадрового забезпечення стоматологічної служби м. Києва* / О. В. Савчук // Вісник стоматології. – №1 (94). – 2016. – С. 52-59.
5. *Курбанов О. Р. Совершенствование механизмов организации и управления стоматологической организацией в рыночной экономике* / О. Р. Курбанов [и др.] // Вестник новых медицинских технологий. – 2011. – Т. 18, № 4. – С. 260–261.
6. *Ершов Д. Л. Разработка проектов стратегического партнерства государства и бизнеса в здравоохранении* / Д. Л. Ершов // Государственно-частное партнерство. – 2015. – Том 2. – № 2. – С. 75–86.

Дата надходження рукопису до редакції: 01.10.2018 р.

Значення частних медичних установ в забезпеченні населення г. Києва стоматологічною допомогою

В.Д. Чопчик, Н.М. Орлова

Стоматологічний медичний центр Національного медичного університету імені А.А. Богомольця.
Національна медична академія послесереднього освіти імені П.Л. Шупника

Цель работы – оцінити місце і роль частного сектора в оказании стоматологической помощи населению г. Киева.

Материалы и методы. Характеристика деятельности частных стоматологических учреждений получена на основании анализа их форм статистической отчетности (ф. №17, ф. №20), сведенных по г. Киеву за 2008–2017 годы, с использованием медико-статистического метода.

Результаты. Установлено, что на протяжении 2008–2017 гг. весомо выросли объемы всех видов

стоматологической помощи, оказанной жителям столицы в частных стоматологических учреждениях. В 2017 г. на частные учреждения приходилось 29,87% от всех посещений взрослого населения к стоматологам, 61,70% изготовленных зубных протезов, 31,90% случаев лечения кариеса зубов, 30,10% стоматологических операций.

Выводы. Подавляющее большинство населения продолжает получать стоматологическую помощь в коммунальном/государственном секторе здравоохранения, а для 10,1% жителей она вообще недоступна. Поэтому поиск новых форм организации стоматологической помощи, в том числе с использованием механизмов государственно-частного партнерства, способных обеспечить доступ к качественным стоматологическим услугам для всех слоев населения, приобретает особую актуальность.

Ключевые слова: стоматологическая помощь населению г. Киева; частные стоматологические учреждения.

The importance of private medical clinics in providing dental service to the population of Kiev

V.D. Chopchik, N.M. Orlova
Dental Medical Center
of Bogomolets National Medical University
National P.L. Shupik Medical Academy
of postgraduate education

Purpose – to estimate the role of private clinics in providing dental care to the population of Kiev.

Materials and methods. The characteristic of dental care in private clinics was obtained on the basis of analysis of their statistical reporting forms, summarized in Kiev for 2008–2017, using the medical-statistical method.

Results. The number of dental services of all types provided to the residents of the capital in private dental clinics had increased during 2008–2017. In 2017, private institutions accounted for 29.87% of all visits to the adult population to dentists, 61.70% of dentures, 31.90% of cases of dental caries treatment, 30.10% of dental operations.

Conclusions: The majority of the population continues to receive dental care in the state/public health sector, and for 10.1% of the population it is generally not available. Therefore, the search for new forms of organization of dental care, including the use of public-private partnership mechanisms that can provide access to quality dental services for all segments of the population, is of particular importance.

Key words: dental service to the population of Kiev; private dental clinics.

Відомості про авторів

Чопчик Віталій Дмитрович – к.мед.н., в.о. заступника директора з медичної частини Стоматологічного медичного центру Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

Орлова Наталія Михайлівна – д.мед.н., професор кафедри медичної статистики Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика.